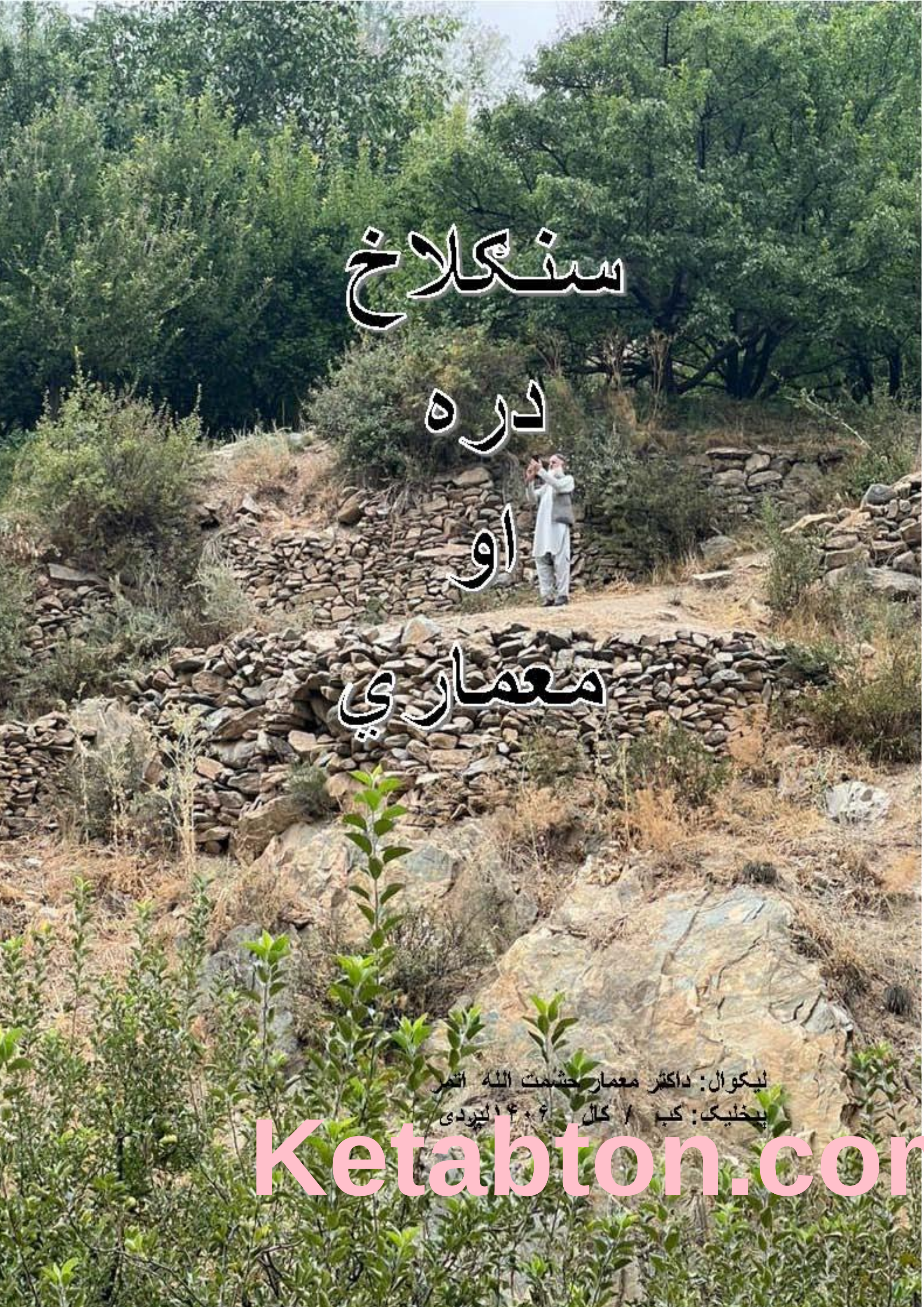

سنګلاخ
دره
او
معماري

لیکوال: داکتر معمار حشمت الله اتمر

پېخلیک: کب / کال ۱۴۰۶ لیږدی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي پوهه:

سرلیک: سنګلاخ دره او معماري

لیکوال: ډاکټر معمار حشمت الله ,, اتمر ،،

اېډېټور:

د پښتنتی ډيزان: ډاکټر معمار حشمت الله ,, اتمر ،،

خپرندوی:

چاپشمېر: ۳۰

چاپ نېټه: کب / کال ۱۴۰۶

واټس اپ: ۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸+

برېښنالیک:

atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې
ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

سرليک **چوپړی**

پخنتۍ ۱
بسم الله الرحمن الرحيم.. ۲
ليکي پوهه: ۳
لړليک.. ٤
سنګلاخ درې ته، د ځينو ځوان افغان معمارانو د سفر انځورونه ٦
تراڼ (پيل، شروع، بريد) ۷
د يادښتونو له پاره: ۹
سنګلاخ: ۱۰
نوم: ۱۰
جغرافيه: ۲۳
غرونه:.. ۲۹
فرعي سيندونه او چينې:.. ۳۵
هوا: ٤۵
اقتصادي جغرافيه:.. ٤٦
د څارويو پالنه: ٤٦
کرنه: ٤۷
باغداري:.. ۵۰
پس منظر: ۵۸
سادات حسيني سنګلاخ: ٦۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

سادات موسوي سنګلاخ: ٦١
د سنګلاخ هزاره ګان: ٦١
تاريخ او پرمختګونه: ٦٢
سنګلاخ د شوروي د بريد پر مهال: ٦٤
معماري ٦٦
١. ترصد ګرد برجونه ٦٦
٢. بلنداژونه.. ٨٤
٣. د اوارو سيمو استوګنې کورونه.. ٨٧
۴. د غرنيو سيمو کورونه ١٢٣
۵. د اوارو سيمو سودا ګريز- استوګني کورونه ١٥٤
سرچينه ١٦٢
د چاپ شويو کتابونو لېست... ١٦٣
د کار لاندې کتابونو لېست ١٦٨
د امکان او وخت په صورت کې ١٦٩
د پختنۍ ښت.. ١٧٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

معمارانو انځور د سنګلاخ په درې کې

معمارانو انځور د سنګلاخ په درې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

ترانې (پیل، شروع، برید)

بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلّهِ إجْلَالًا لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إلَهَ إلَّا اللّهُ خُضُوعاً لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى اللّهُ عَلَى مُحَمَّدٍوَآلِهِ .

بې پایه ستاینه او بې حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د وجود مانۍ او کاینات یې د انساني وجود د تکامل او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقیقت له پېژندلو پرته جوړ کړل. هغه د ذات پوهه، عالي، لوړ او ښکلي نومونه دي، او کائناتو د پیدایښت یوه حتمي لامل دی. عظمت، د تولې نړۍ موجودیت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق د رسیدو جوهر په یوه والي کې د اعتراف، تباهۍ او بې وسۍ یوه له لوړو وسیلو څخه دی.

ګرانو لوستونکو!

دا ځل مې و غوښتل د سنګلاخ پر ښکلا او معماري څه ولیکم او د خپلو ملګرو، کتابونو لوستونکو او مینه والو سره یې ګډ (شریکه) کړم.

زما د کتابونو مینه وال یوازې معماران او انجینران نه دي، نه باید اوسي، نوځکه غواړم ورځ په ورځ د خپلو لیکونو کې توپیر راوړم چې د هرې ځانګې مینه وال په کې ډېر شي، دا کار به ما دېته اړ کړې چې لیکنې مې توپیر و لري او هم به مې مینه وال ډېر شي.

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وینو او نه یې پېژنو. زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

په وجود کې د غرور نخښه پاتې نه شي او د اسلام د دین له سپېڅلو بنده ګانو څخه مو و بولې.

يادونه:

- د نظر ټولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر درنښت هیله کیږي چې، خپلې غوښتنې او وړاندیزونه د دې کتاب د بیا کتنې له پاره، زما سره ګډ (شریکه) کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷٦۹۹۸

په در نښت
ډاکتر معمار حشمت الله اتمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادښتونو له پاره:

۱- ....

۲- ....

۳- ....

۴- ....

۵- ....

۶- ....

۷- ....

۸- ....

۹- ....

۱۰- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

سنګلاخ:

غرنۍ دره ده چې د افغانستان د میدان وردګو په درې کې، د کابل لوېدیځ ته ۷۰ (اویا) کیلومتره او د جلریز ولسوالۍ/ ښار شمال ختیځ ته په ۳ (درې) کیلومترۍ کې پرته ده.

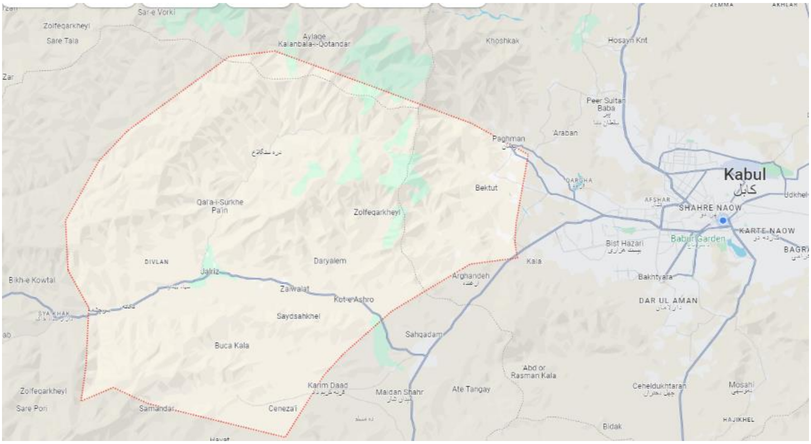

نوم:

د "سنګلاخ" کلمه له دوو کلمو "سنګ" او "لخ" څخه جوړه شوې ده.

لخ معنی هغه ځای، چې د ډبرې سره یوځای شي، دا سنګلاخ کېږي، چې معنی یې د تیږو ځای او د ډبرې ځای دی.

سنګلاخ ډبرینه ځمکه بلل کېږي، چې په کې ډبرې او ماتې تیږې وي (حسن امید، ۱۲۳۹).

د فارسي شاعرانو، عرفان، ادیبانو او لیکوالانو په خپلو شعرونو او لیکنو کې د سنګلاخ کلمه کارولې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د فردوسي په شعرونو کې راغلي دي:

برسنگلاخ و دشت فرود آمدی خجل - اندر میان خاره و اندر میان خار

خواجه عبدالله انصاري لیکي:

غافل مشو که مرکب مردان مرد را - در سنگلاخ بادیه پی‌ها بریده‌اند

د معمارانو سره یوه تصویر د سنګلاخ په غرونو کې

سنګلاخ د لویو شاعرانو لکه سعدي، مولوي، فردوسي، فروخي، نظامي، خاقاني، جامي او داسې نورو په شعرونو کې د ځمکې او له ډبرو ډکه ځمکه، شنه، مالګه، ډبرینه او وچه دښته، او نا پاکه غره په مانا کارول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

خو ابوشکور بلخي دا د ډبرو د کور په مانا (معنا) کارولې، لکه چې وايي:

من اندر نهان زين جهان فراخ   برآورده کردم يکی سنگلاخ

د معمارانو سره يوه تصوير د سنګلاخ په غرونو کې

سنګلاخ هم د هغه کتاب نوم دی چې د نادر شاه افشار سکرتر، ميرزا مهدي استرآبادي د امير علي شير نوايي د اثارو د قاموس په توګه په ۱۱۷۳ ه ـ ق کال چې له ۱۷۵۹ ميلادي کال سره سمون لري، ليکلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

سنګلاخ د فتح علي شاه قاجار، محمد شاه او ناصر الدين شاه قاجار د دورې يو له صوفيانه شاعرانو او خطاطانو څخه هم وو.

هغه د ميرزا سنګلاخ په نوم پيژندل کېده چې په خراسان کې زيږېدلی د نستعليق خطاطۍ ماسټر دی چې د عثماني او مصر په سلطنتونو کې يې له ۲۵ کلونو څخه ډېر(زيات) ژوند کړی او ځان يې د "خراسان لمر" باله.

ميرزا سنګلاخ د "امتحان الفضلة او تذکره خطان" په نوم يوه کتاب

په دوو ټوکونو(جلدونو) کې او د "دار جاهير" په نوم يو کتاب پريښی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د معماران او سنګلاخ غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

جغرافیه:

د سنګلاخ دره د میدان وردګو ولایت په درې کې د کابل لوېدیځ ته اویا کیلومتره او د جلریز ولسوالۍ/ بنار شمال ختیځ ته په درې کیلومترۍ کې پرته ده.

سنګلاخ په ریاضي جغرافیایي موقعیت کې د شمالي عرض البلد په ۳۰ (دېرشو) درجو ۳۳ (درې دېرش) دقیقې او ۴۴(څلور څلوېښت) ثانیې او د شمالي عرض البلد په ۱۶(شپاړس) درجو او د ختیځ طول البلد په ۴۰(څلویښت) دقیقو او ۴ (څلورو) ثانیو کې شتون (موقعیت) لري.

شاوخوا غرونه یې ۳۰ (دېرش) کیلومتره مربع پورې اړه لري.

د سنګلاخ درې لوړوالی د بحر له سطحې څخه د راکول غره او د هلمند درې د پېل تر منځ په یوه ټکي (نقطه) کې ۳۵۰۰ (درې زره او پنځه سوه) متره او د کرمانج په وچه سیمه کې ۲۷٤٥ متره دی.

سنګلاخ د جلریز ولسوالۍ/ بنار د پنځو ساحو په منځ کې تر ټولو مهمه او خورا نفوس لرونکې سیمه ده، چې د کورنیو چارو وزارت د ۱۹٥٤ او ۱۹۷۳ کلونو ترمنځ د اټکل شوې احصایې له مخې، د ولسوالۍ د ټول نفوس شاوخوا ۲٤٪ جوړوي.

بنار په داسې حال کې چې د سراچه مې ولسوالۍ په سلو کې ۲۰(شل)، د مرکز جلریز ولسوالۍ ۲۲(دوې ویشت) سلنه، د تکان ولسوالۍ ۱۷ (اوولس) سلنه او د زیولات ولسوالۍ د ټول نفوس شاوخوا ۱۷ (او ولس) سلنه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د افغانستان د کورنیو چارو وزارت او د افغانستان د کرنې وزارت تر ۱۹۷۳ کال پورې د بېلابېلو احصایو او همدارنګه د وروستیو کلونو د مالوماتو(معلوماتو) له مخې په سنګلاخ کې له ۶۰ (شپېته) څخه ډېر (زیات) کلي، کورونه او کلاګانې شتون لري چې له نېکه مرغه په هغو کې ښه بدلونونه، راغلي دي.

د دې سیمو او کلا ګانو نومونه په لاندې ډول دي:

ذاکر دره، رست دره، چپه دره، پخنا، سرخ ګلک، د میرزاخان قلعه، د نادر قلعه، سادات قلعه، دارشودیار، سی قلعه، ابا قلعه، دهان اورمون، بولند قلعه، کوتغ، باغ لیس، سرخ قلعه، لکل خانه، راکول، خوخ کرمانج، تې (زیر) پلانر، ترکمنج، دریسرای، بالاکوه، دریده، سیاه سنګ، سرسنګ، پول شاه (سید شاه خیرالله قلعه، داروماا)، سرخ قلعه، ملک خېل (کوټي غازي)، دهان قلوک علیا، ملاخیل، لوی قلات، دهان قلات، د تره بازخان قلعه ، د شاه عالم قلعه ، برج موزال ، بالا جوی، میرسید علي قلعه، کوټي قره، شاه قلعه، پشته، حصار دره (خواجه مبارک، دولس امامان، شاخ زار) او... سرګردان، قلته پور، ووټه پور، فتح علي پسرلی، ګیرو، بغلان، سوخته کوټی، سید میرزا قلعه، پوستین دوز کوټی، ملک قلعه، حکومت کوټه، بالا قلعه، بنګي کلا، علي اکبر کوټي، رجب کلا، تر کلا پورې، د کلا لاندې، معصوم کلا، سیدخېل، اسماعیل کلا، د محمد علي شاه قلعه، اهنګران (د اهنګران دره، سید میر قل، لیک قل، سنګ پلک، د بقاب دره، برجک کلا، سندرغاړی).

د ذاکر دره د سنګلاخ درې په پای کې پرته ده، پرته چې له شپیتو کلیو څخه جوړه ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

پشمک، ترشک قل، پیاز قل، سیدګي، غورنو، شکرتخت، بکتوت، بغري، توربند، بدرنګ، سنګ مزار، تنې بدرنګ، پورتنۍ برخه، ښکته تیږه، کرم کوش او د ریل ډبره.

پخوا به د ذاکر دره د کوچیانو له خوا په اوړي کې د مناسبو اوبو او واښو سرچینو د شتون له امله کارول کېده او په بدل کې به یې ځایي خلکو (د سید شاه قباد ولي ژوندي پاتې شوي کسان) ته یوه اندازه د غره د تاوان په توګه ورکول کېده.

دا بهیر تر اوسه هم دوام لري.

ځایي خلک په دې اند دي، چې د غرونو د راوتلو مسله او د سیمې له طبیعي زېرمو څخه د کوچیانو له خوا د استفادې له امله دغه زېرمې له منځه تللي او په دې سیمه کې د ډېرو سیلابونو د راوتلو لامل هم شوي دي.

په ۱۳۵۳ کال کې او د داوود خان د واکمنۍ پر مهال خلکو هڅه وکړه چې د کوچیانو له خوا د طبیعي زیرمو د کارولو او د هغو زیانونو له امله چې د ولسوالۍ د ولسوال/ والي له خوا ورته رسېدلي وو، سیمې ته د دغو قومونو د راتګ مخه ونیسي.

سیمه او د ۱۲(دولس) محلي خلکو د ځېلو او زنداني کېدو لامل شو.

له دې پېښې وروسته د سنګلاخ خلکو د وردګو د چوک ولسوال/ والي ته شکایت وکړ.

خو په ۱۳۵۴ کال کې یې د کوچیانو په ملاتړ او د ځایي خلکو له اعتراضونو سره، سره د ذاکر دره د اوبو او واښو لرونکې سیمې یوه لویه برخه ورته برابره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کلیو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کليو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ کلیو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ کلیو او غرونو انځور

د سنګلاخ کلیو او غرونو انځور

غرونه:

سنګلاخ، د میدان درې ښۍ خوا ته تر ټولو لویه فرعي دره، د جلریز ولسوالۍ/ ښار مرکزي سیمې شمال ختیځ کې موقعیت لري.
د جلریز د مرکز شمالي څنډه، د خروټي له پورتنۍ سیمې وروسته، د سنګلاخ درې پیل، ګڼل کیږي.
د سنګلاخ دره په پیل کې د اهنګرانو سیمه ده او په پای کې د ذاکر دره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کليو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کليو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ کلیو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درو او غرونو انځور

د سنګلاخ درو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درو او غرونو انځور

د سنګلاخ درو او غرونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د ذاکر درې په پای کې د پغمان د غرونو لړۍ د کابل ولایت له پغمان او شکردرې څخه سنګلاخ، د پروان ولایت د شیخ علي په ولسوالۍ کې واند او قطندر او د میدان وردګو ولایت د میدان په دره کې کوه خمار سره، جلا کوي.
د پغمان د غره یوه برخه چې د سنګلاخ او پغمان د درې تر منځ پرته ده، په سنګلاخ کې د ذاکر غره په نامه یادېږي.
دا غر په ټولو موسمونو کې واوره لري او تر ټولو لوړه څوکه یې د "تخت ترکمان" په نوم یادېږي چې د بحر له سطحې څخه ۴۶۷۲ متره لوړوالی لري.
د سنګلاخ مشهور غرونه په لاندې ډول دي:
د ذاکر په دره کې د ذاکر غر، د رست دره، په اورمون کې د دارشودیار غر، په سرخ قلعه کې د قطغ غر، په سرخ قلعه کې د لکلخانه، په اورمون کې د کفتر خانه او بتک غر، د رخول غر (سر) هلمند د آسیا غر، کرمانچ غر، د دارسرای غر، سیاه ګرخ غر، د قلات غر، سینګ کلان غر، زنبورک غر، د اهنګرانو غر.

فرعي سیندونه او چینې:

د "قطاغ" سیمې څخه د سنګلاخ اصلي سیند تل اوبه لري، مګر اندازه یې په مختلفو موسمونو کې توپیر لري.

د پسرلي په لومړیو کې، کله چې واوره ویلې کېږي او ډېر باران وي، سیند له پای څخه د سنګلاخ تر پیل پورې له اوبو ډک وي، چې په تېزۍ (زور یا شدت) سره د میدان دره ته بهېږي.

دا موسم د سیلاب موسم بلل کېږي، چې معمولا د سیند دواړو غاړو ځمکو ته، زیان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درو یوه سیند انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو يوې چينې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درو یوې چینې (چشمې) انځور

ځینې کلونه ویجاړونکي سیلابونه کروندې، باغونه او د تیرو سړکونه ویجاړوي او لرې ځمکې لرونکي خلکو ته، ډېر زیانونه رسوي.

د هملند/ ورى او غویي/ په دوو میاشتو کې د سیلابونو له موسم وروسته، په نورو میاشتو کې د سنګلاخ سیند اوبه له کوچنیو او لویو چینو څخه چې د اصلي درې یا د هغې په فرعي دره کې شتو ن(موقعیت) لري، چمتو کېږي.

د حصار په دره کې د سورک قلعه او خواجه مبارک د "قطاغ" او "تی سینګ" د چینو اوبه د سنګلاخ سیند د اوبو اصلي عرضه کوونکي دي.

د مهمو سیندونو او مشهور سنګلاخ چینو نومونه په لاندې ډول دي:

د قطاغ له چینې څخه د کاریز ستور خانه، د تي سنګ پسرلی او د برمنج پسرلی په سرخ کلا کې، دسرای آبشار، د حصار په دره کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

خواجه مبارک پسرلی، په ګردنه کې د فتح علي پسرلی او د قلات په غره کې د یخک پسرلی دی.

هوا:

سنګلاخ دره د اقليم له پلوه د الپين تونډرا او سټيپ سيمو ترمنځ موقعيت لري.

په دې درې کې د لمر د وړانګو زاويه د اوړي په پيل کې شاوخوا ۷٦ درجې (د چنګابښ مياشت) او د پسرلي په پيل کې شاوخوا ۳۰ درجې وي.

له همدې امله، ډېرې هوا په اوړي کې معتدله او د پسرلي، مني او ژمي په لومړيو کې سړه وي.

په سنګلاخ کې تر ټولو لوړه تودوخه له صفر څخه ۴۰ درجې پورته او تر ټولو ټيټه درجه تر صفر ۲۰ درجې ښکته ده.

د سنګلاخ دره د ځمکې له پلوه ډېره ټيټه ده او شته ځمکې په اصل کې د غرونو دښتې وې، چې د وخت په تېرېدو سره په کرنيزو ځمکو اوښتې (بدل شوې) دي.

له همدې امله، ډېرې ځمکې او باغونه يوه شان (همغږي) نه دي، د ډبرو ټوټې او په کافي اندازه خاوره نه لري.

له دې سره سم، مناسب او معتدل اقليم سنګلاخ د هر ډول نباتاتو، واښو ، حبوباتو او همدارنګه د هر ډول ميوه لرونکو او غير ميوه لرونکو ونو د ودې له پاره مناسب کړې دی.

د سنګلاخ ډېرى خلک له ۵۰۰ تر ۱۰۰۰ مترو پورې ځمکه نه لري او دا سيمه د صفر پر لور د بدلېدو په حال کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي جغرافیه:

سنګلاخ د خپل طبیعي جغرافیایې له امله په عمومي ډول د کرنې، څارویو پالنې، باغدارۍ، د کبانو، کښت او د مچیو پالنې له پاره مناسب دی.

د څارویو پالنه:

د سنګلاخ غرونه د مناسبې اندازې اورښت او د دوی په ډیرې درو، فرعي سیندونو کې د اوبو شتون له امله د هر ډول درملو او غیر درملو خوراکي بوټو، اغزیو، بوټو او واښو د کرلو له پاره لیوالتیا لري.

دا ظرفیت د وخت په تیرېدو سره د نا مناسب او بې توپیره کارونې له امله له لاسه ورکړ.

د ځایي خلکو په وینا، پاتې سرچینې د نورو سیمو لکه ارغندې، میدان او جلال اباد د قومونو له خوا کارول کیږي، چې د کوچیانو په نوم فعالیت کوي.

د ځایي خلکو د څرګندونو له مخې، له سیمې بهر خلک په خپله د غرونو اورونه سوځوي او د هلمند له طبیعي زېرمو او سنګلاخ غرونو څخه تېل تر لاسه کوي.

غوري د ترکي کلمې له غوري څخه اخیستل شوی چې معنی یې تړل او ساتنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرنه:

ځو لسيزې وړاندې کرنه د سنګلاخ د خلکو د اقتصاد اصلي ستنه وه، سره له دې چې کرنيز محصولات د ډېرو کورنيو د کلني لګښت له پاره بسنه نه کوله.

په لومړي سر کې غنم، وربشې او لوبيا د سنګلاخ اصلي کرنيز محصولات وو، خو د تېرې نيمې پېړۍ په اوږدو کې، کچالو د سنګلاخ يوه ستراتيژيکه محصول شو، چې له سيمې په تېره بيا له کابل ښاره بهر، پلورل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ یوې سیمې کرنې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ یوې سیمې کرنې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

باغداري:

د اوبو د زياتوالي له امله په سنګلاخ درې کې تل هر ډول ونې شتون لري.

د مېوې ونې لکه توت، آلوبالو، منې، زردالو، بادام او چارماغ (چهار مغز) په دې درې کې اوږد تاريخ لري، په پخوانيو وختونو کې په دې درې کې انځر او انګور هم کرل کېدل.

د انګورو ريښې له وچې کرمانج څخه ترلاسه شوي او تر څلويښت کاله وړاندې د قلات د غره په لمنو کې د انځر يوه ونه وه، دا په ډاګه کوي چې په سنګلاخ درې کې هوا، يو وخت ګرمه (توده) وه.

په تيرو لسيزو کې خلکو د منو او زردالو د باغونو په جوړولو لاس پورې کړی او ځينې ځمکې يې په باغونو بدلې کړې دي.

سنګلاخ په افغانستان کې د منو او زردالو يوه له مهمو توليدونکو څخه دی چې محصولات يې پاکستان ته استول کيږي.

اوس مهال د سنګلاخ د خلکو له پاره ځينې غرني او ساده محصولات ګټور دي، چې عبارت دي له:

رواش، کچالو، منې، زردالو، چارماغ (چهارمغز) او د بوټو او جونيپر ونې.

د کب او مچيو پالنه هغه کاروبارونه دي چې په سنګلاخ کې ګټور دي، خو تر اوسه دې کاروبار ته کومه خاصه پاملرنه، نه ده شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې يوې سيمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې يوې سيمې باغ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

پس منظر:

سنګلاخ دره له پخوا راهیسې شتون او د سوداګرۍ او زیارتونو کاروانونو له پاره د تېرېدو لاره ده.

د دې درې په بېلابېلو(مختلفو) سیمو کې د ښار برجونو نښې د اسلام څخه مخکې دورې کې د کاروانونو حرکت په ګوته کوي.

همدارنګه د ژوند بنسټیز وسایل لکه د پوټکي توټې او د انګورو ریښې چې خلکو د "وچه کرمانج" په سیمه کې د ختو له کیندنې څخه تر لاسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي دي، په دې سیمې بیا په تیرو وختونو کې د انسانانو شتون په ګوته کوي.

له ۱۳۵۸ څخه تر ۱۳۷۵ کال پورې په افغانستان کې د کورنیو جګړو پر مهال سنګلاخ دره د افغان مجاهدینو د کاروانونو تېرېدو لارې بېرته پرانیستل شوې.

د دې درې له بېلا بېلو(مختلفو) سیمو څخه به د مجاهدینو کاروانونه راتلل او تلل.

د سنګلاخ دره د مجاهدینو د تګ راتګ مهمې لارې دا وې:

د ذاکر دره د پغمان دره، کینې درې لاره قطندر ته، د راکول او ترکمانج لاره د هلمند دره، سرخ دره، ترکمان دره، بهسودو ؛ او د اهنګران دره، لکلخانه او دارشودیار لارې په ترتیب سره د زیارت دره او د میدان دره کې د کوهین خمار دره.

د هغو قومونو او قبیلو د ځانګړتیاوو په اړه معلومات نشته چې له اسلام څخه مخکې په سنګلاخ کې اوسېدل، خو دا یقیني ده چې د سنګلاخ اوسیدونکو د دې درې په تېره بیا د جلریز او میدان درو کې میشتو خلکو سره مشترکات درلودل.

دا مشترکات د افغانستان د خلکو تر مسلمانېدو وروسته مذهب او ژبه وه، د دې سیمې د خلکو ژبه له پیله دري (فارسي) وه او له هغه وخته چې دا دره د سنګلاخ په نوم مشهوره شوه، اوسیدونکي یې فارسي، شیعه او اکثره یې د سادات له قبیلې څخه وو.

دا مهال د سادات حسیني قوم د سید شاه قبا له اولادې څخه دي، خو د دې درې د ننه او بهر، د سنګلاخ اکثریت خلک جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سادات حسيني تر څنګ د ساداتو يوه بله وړه قبيله چې د سيد شاه خيرالله د اولادو په نوم يادېږي او د سنګلاخ هزاره ګانو څو کوشنۍ قبيلې په دې دره کې د ننه او بهر ژوند کوي.

همدارنګه د سادات حسيني کوچنۍ لور چې د شاه صالح د ورور شاه صالح له اولادونو څخه يوه ده، هم په سنګلاخ کې اوسېږي.

سيد شاه قبا ولي که څه هم مدرسې او درسي زده کړې يې نه وې کړې، خو يو درونه، پرهېزګار او باعزته انسان و، د سيمې د مسلمانانو په منځ کې يې ځانګړی ځای درلود، ځکه د ده په مقبره اوس هم ګڼ شمېر زيارت کوونکي ليدل کېږي.

سادات حسيني سنګلاخ:

د سادات حسيني سلسله د سيد شاه قبا ولي او د هغه د ورونو په ځانګړي ډول د شاه ولي او شاه شريف له نسب څخه ده.

د سيد شاه قباد ولي ډېری (زياتره) اولادونه په سنګلاخ کې دي، خو زياتره يې د افغانستان په شمال او مرکز کې پراته دي.

لکه څنګه چې د سادات پلار "سيد خديجه شاه" د "تنګی دهان خاکريز" د ترکمان په دره کې له سنګلاخ څخه الته (هلته) تللی و.

د دايميرداد زياتره سادات د سيد شاه قبا ولي او سنګلاخي له اولادې څخه دي او د موچي، بيانات او قل ګردي په سيمو کې اوسېږي.

د سنګلاخي نسل سادات هم په "قلخش" کې شتون لري او د "جوقول دره ميران"، "باغ لنګا" او "خاک اګاه" سادات د سيد شاه قباد ولي له اولادې څخه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

سادات موسوي سنګلاخ:

د سنګلاخ درې کې له پيړيو راهيسې د سيد شاه خيرالله اولاده هم اوسيږي.

د سيد شاه خيرالله زامن سيد محراب شاه، سيد زرين شاه او سيد محمد خان په نومونو د سيد شاه فيروز خان، شاه نواز خان او شاه جعفر خان په زمانې کې د سيد شاه قبا ولی له اولادې څخه په سنګلاخ درې کې اوسېدل.

سيد شاه خيرالله د نړۍ د شيعه ګانو اووم امام، امام موسی کاظم زوی سيد ابراهيم له اولادې څخه دی.

د سيد شاه خيرالله په اولادونو کې د ستر آيت الله، سيد مير علي احمد حجت (رح) يادونه کولای شو چې د افغانستان د پخواني پاچا، شاه ظاهر د واکمنۍ پر مهال د شيعه احياء غوښتونکی او همدارنګه د هغه ورور علامه سيد کاظم بلبل، عرفان او معاصر شاعر و.

د سنګلاخ هزاره ګان:

سنګلاخ هزاره ګان د دې درې پخواني اوسېدونکي دي.

د سنګلاخ د ځايي خلکو د شفاهي روايتونو له مخې، چې د څېړونکو له روايتونو سره سمون لري، د ميدان د وادي له نهر فولاد څخه تر سياه خاک پورې پخواني اوسېدونکي هزاره، تاجک او شيعه سادات وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د میدان دره د ملاخیل له سیمې څخه تر محراب پله (پول) پورې د ساداتو په سیمه کې وه، په دې سیمې کې تاجکان او هزاره ګان هم په جلریز او زمري سیمو کې اوسېدل.

په هغه وخت کې د سنګلاخ په دره کې د "دای میرک" په نوم یوه کس له اعوان او انصارو سره اوسېده.

هزاره ګان په سنګلاخ کې د قل درې حصار، اهنګران او فانده په سیمو کې ژوند کوي.

د حصار درې هزاره ګان له څلورو قبیلو څخه جوړ دي چې عبارت دي له:

دیمیرک، نور احمد، سعدالله او جمعه.

تاریخ او پرمختګونه:

د سنګلاخ پېښنه د یوې درې په توګه چې درې ولایتونه میدان وردګ، کابل او پروان سره نښلوي، له یاد شویو ولایتونو سره تاریخي اړیکې لري.

د سنګلاخ تاریخ په ځانګړي ډول د میدان درې له تاریخ سره مستقیمه اړیکه لري او د دې پرمختګونو څخه اغیزمن شوی دی.

د میدان درې تاریخي، ټولنیزې پیښې، پرمختګونه او په وینا یې د دې د سنګلاخ درې پرمختګونه د بیلا بیلو دلایلو له مخې نه دي ثبت شوي ، د مطالعې، څیړنې له پاره لږ اسناد او سرچینې شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د هغو نظرياتو له مخې چې ځينو څېړونکو تر اوسه وړاندې کړي دي، تر ۱۷غبرګولي، پېړۍ (۱۱مه هجري لمريز) پورې د ميدان وردګو او د ميدان د درې پراخې سيمې په عمده توګه هزاره ګان اوسېدل او خلک يې فارسي ژبي وو.

البته د ميدان درې په ځينو سيمو کې له پخوا راهيسې تاجکان اوسېږي او اوس هم شتون لري لکه جلريز، تکين، کوهين خمار او ځينو نورو سيمو کې.

د وردګو په چوک او د چوک يوې برخې کې د پښتنو له تدريجي واکمنۍ وروسته ساداتو، شيعه ګانو او د هغوی د هزاره ګانو د چوک لويه برخه له ملا خېلو څخه تر پل محراب پورې، تر پنځلسمې ميلادي پېړۍ پورې کنټرول کړه.

پښتني قومونو په تدريجي ډول د ګڼو بريدونو په پايله کې پاتې برخې ونيولې او سادات او هزاره ګان يې د پښنو لاندې کولو ته اړ کړل.

په کندهار کي د هوتکيانو د محلي واکمنۍ پر مهال د خروټي پول سرخ ميدان قوم د نورو قومونو په همکارۍ د سنګلاخ د نيولو له پاره حرکت وکړ.

د سنګلاخ په درې په پيل کې کلکه (سخته، خونړۍ) جګړه پيل شوه او يرغلګر پوځ چې د سنګلاخ د سيمه ييزو ځواکونو په پرتله زيات شمير او مجهز وو، هغه سيمې ته چې اوس د خروټي په نوم ياديږي، پرمختګ وکړ او هغه يې ونيوله.

وروستی ځل د خمري خېلو کوچيانو د غلجی له قوم څخه د ميدان او ميدان وردګو د پښتنو په ملاتړ د سيد شاه فيروز خان د لمسی په وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

کې په ۱۷ مه پېړۍ (۱۱ مه هجري لمریز کال) کې د یوه ستر لښکر سره پر سنګلاخ برید وکړ.

د سید شاه قبا ولي د سید شاه فیروز خان ورور سید شاه نواز خان د دې برید په وړاندې مقاومت وکړ کله چې کوچیان له څو تنو سره د اهنګرانو سیمې ته راغلل او و وژل شوو.

کوچیانو د شاه نواز خان سر پرې کړ او له ځانه سره یې بوتلو.

سید شاه فیروز خان د خپل ورور شاه نواز خان د غچ اخیستو له پاره پاڅون وکړ او د بهسودو د «یورد» په سیمې کې د «رامه تیله» په میدان کې له غلجیانو سره جګړه وکړه، هغوی ته یې ماتې ورکړه او د افغاني رسمونو له مخې یې د تاوان جبران په غاړه واخیست.

د کوچیانو له ډلې یې شاه فیروز خان ته یوه لور ورکړه او ژمنه یې وکړه چې له دې وروسته به له ډېرینو غرونو(سنګلاخ) څخه د څړځایونو په توګه کار نه اخلي، پرته له دې چې د دې په بدل کې "فدیه" ورکړي.

سنګلاخ د شوروي د برید پر مهال:

سنګلاخ دره چې ستراتیژیک موقعیت لري، پر افغانستان د شوروي اتحاد د یرغل پر مهال ډېر زیانونه وا وښتل.

په ۱۳۶۴ او ۱۳۶۵ کلونو کې د پخواني شوروي ځواکونو پر دې سیمې خپل تر ټولو سخت بریدونه وکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د پخواني شوروي پوځ له ۱۹۸۹ څخه تر ۱۹۹۸ پورې د سنګلاخ په درې کې دوه ویشت ځله بریدونه وکړل.

د دې ډول پراخو بریدونو تعدد د سنګلاخ درې اهمیت ښیي.

په دغې مودې کې یوازې د امام حسین (رض) په اډې، اوه ځله هوایی حملې وشوې چې د کرمان په وچه سیمه کې چې دغه اډه وه په بشپړه توګه، ویجاړه شوه.

د امام حسین (رض) په قرارګاه کې له ۴۶ څخه زیات جنګیالي او کسان ووژل شول.

سل تنه زخمیان شول او ۶۰ کورونه، درې جوماتونه او یوه حسینیه ویجاړه شوه.

د سنګلاخ په نورو سیمو کې هم ګڼ شمیر کسان مړه او ژوبل شوي دي.

په دې درې کې د ځمکو د غاصبینو شتون یوه له هغو پیښو څخه ده چې ښاغلی غبادي "بیچه پشان" په دې برخه کې ریکارډ لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معماري

په سیمې کې د اصلي معمارۍ مواد (مصالح) ډبره او خټه ده، کومه چې نږدې یا ځایي سیمې نه راوړل او بیا کارول کېږی.

خاوره یې زېړ بخوني او په ترکیب کې د کوشنیو تیږو پارچې شتون لري، مونږ کولای شو په لاندې انځورون و(تصویرونو) کې یې په ښې توګې لیدلی شوو.

په سیمې کې لاندې ډول معماري لیدل کیږي.

۱. ترصد ګرد برجونه

د ځینو خلکو په وینا د کاروانونو د لاربښونې په موخې د غونډیو په سرونو، د پخسو برجونه لیدل کیږي، چې په پلانونو کې ګرد (دایروي) دي.

د برجونو تاداونه (تهدابونه) د غرو ډبرو نه ،جوړ شوی چې سور یې تر ۱۲۰ (یو سل او شل) سانتیو پورې رسیږي.

دا تاداونه پر دوو برخو وېشل کیږي:

۱. ځمکې لاندې تاداونه چې د سیمې خلک ورته غرقه وایي کوم چې ژوروالی یې تر ۸۰ (اتیاوو) سانتیو نه ډېر دي.

۲. ځمکې پر سېره چې د سیمې خلک ورته کرسي وایي کوم چې لوړوالی یا اوچت والی یې تر ۸۰ (اتیاوو) سانتیو نه ډېر دي.

بیا د ډبرو بر سېره پخسه کارول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

پخسه د نورو سيمو د اصولو پر بنسټ لوړه شوې چې د لمړي کتار (قطار) لوړوالی يې ۷۰ (اوياوو) سانتيو ته رسيږي.

د برجونو په دېوالونو کې ځينې ساده او بسيطه نقشونه او تير کشونه هم په سترګو کيږي.

په لوړو کتارنو کې کوشنۍ کړکۍ هم ليدلی شوو.

دا برجونه ډيری يې د وخت په تېرېدو او نه پاملرنې له کبله اوچتې برخې يې ويجاړې شوې دي.

يوه بنسټيز سبب يې هماغه کوشنۍ تيرې دي کوم د خارو په ترکيب کې يې شتون لري، کوم چې د ورښتونو په سبب د برجونو په ژر ورانېدو کې مهمه برخه لري.

په ځينو نورو سيمو کې برجونه د کلا ګانو تر څنګ او يا هم د کلا ګانو په کونجو نو کې جوړ شوی او اوس مهال دا کلا ګانې تشې دي.

د دې کلا ګانو شاوخوا دېوالونه نړېدلي دي چې د خاورو په غونډيو اوښتي دي، خو د برجونو نښې نښانې اوس هم شتون لري.

دا برج لرونکې کلا ګانې د غونډيو پر سرنو جوړې شوې او کېدای شي د پخواني شوروي هېواد په يرغل او تنظيمونو خپل منځي جګړو کې د جګړو له کبله وېجاړې شوې وي.

بيا ځينې نورې يې د خلکو کور پرېښودو او ګاونډيو هېوادونو ته مهاجرت او بېرته نه ستنېدو له کبله وېجاړې شوې دي.

چې د ځينو کورونو د کړکۍ، دروازې او همدا راز د چتونو پوښښ لرګي او تختې د ځينو مغرضو کسانو له خوا چور او تالان شوې او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

ورښتونو له کبله شړېدلي او لوېدلي دي، خو دا ټول برجونه په پلانونو کې ګرد یا دایروي کواره (قواره، شکل) لري.

ځینې دا برجونه د ننه خوا نه زینې لري او ځینې نور یې د کورنو د لمړي او دوېیم چت نه، لار لري چې د جګړو او ترصد په وختونو کې ، ترې کار اخیستل کېده.

د سنګلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې يوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج شا (ښت) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

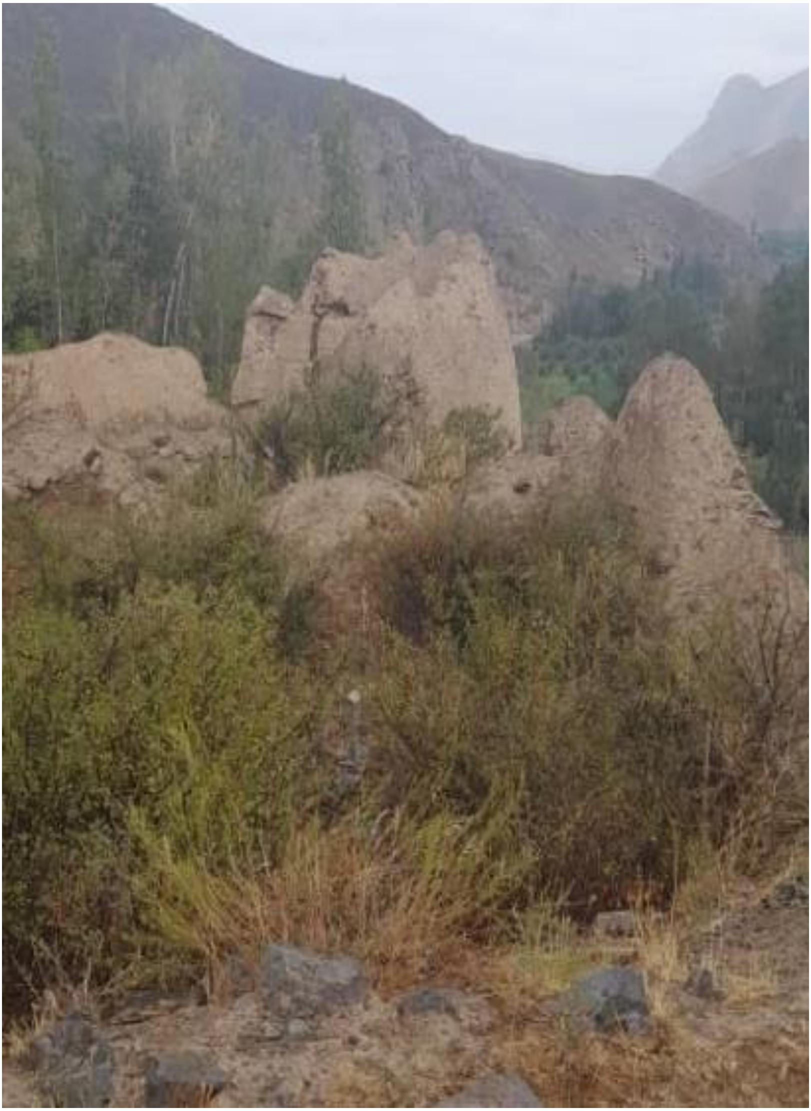

د سنګلاخ درې یوه برج شا (ځتې) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې يوه برج د ننه خوا انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ درې یوه برج ډبرو کار(سنګ کارئ) انځور

د سنګلاخ درې یوه برج شا (څټ) انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج د ننه خوا انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه برج اړخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. بلنداژونه

په ځینو ډېرو اوچتو غونډیو کې ځیني ډبریز ودانۍ تر ستر ګو کیږي کومې چې یوازې د غره ډبرو څخه، جوړې شوې دي.
دا وداني په پلانونو کې مستطیل شکل لري او د ډبرو په منځ کې یې خټه کارول شوې ده.
دا ودانې د پخسې په سیستم جوړې شوې دی یانې د لاندینیو برخو سور یې تر پورتنیو برخو ډېر دی، جوړې شوي چې په لاندني انځورونو کې یې، په ښې توګه لیدلای شوو.
مهمه خبره داده چې دباندې خواوو دېوالونه یې لیس (ښوی یا ۹۰ درجې) دی او د دېوالونو بر(سور، چیره یا سیور) یې د ننه خوا برېښودل شوي دي.
خو دا وداني هم د نورو برجونو ودانیو په څېر ویجاړې شوې دی کوم کې چې اوس محال نه دروازه په سترګو کیږی او نه هم کړکۍ.
همدا راز اوس دا بلنداژونه هېڅ کوم پوښښ یا بامونه نه لري، یوازي دېوالونه یې مونږ کتلای شوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې يوه بلنداژ مخامخ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ درې یوه بلنداژ کنج انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د اوارو سیمو استوګنې کورونه

د سنګلاخ درې اوارو سیمو کورونه هم د پخسو نه په یوه، دوو، دریو او څلور پوړونو کې په سترګو کیږي.
دا ودانې په لمړي یانې (یعنې) تهدابونو کې یې د غره ډبرې په دوو مرحلو یانې غرقې او کرسۍ کې، کارول شوې دي، مساله (مصالح) یې خټه ده، بیا د پاسه یې پرې پخسه کارول شوې، کومه چې د باندې خوا یې ښویه او چیره(وتې برخه) یې د ننه خوا پرېښودل شوې ده، چې ډېرې یې د خروټو په سیمې کې شتون (موقعیت) لري.
د اوارو سیمو استوګنو کورنو ځانګړتیاوې په لاندې ډول دي:

- ودانې کوڅو اړخ ته شتون (موقعیت) لري.
- د ننوتو دروازې یې پخوا ټولې د لرګیو وې، خو اوس ځینې یې په اوسپنیزو دروازو بدلې شوې دي.
- ودانیو ته په ننوتو سره زینه پیلیږي.
- په لمړی پوړ کې د باندې خوا کړکۍ نه لري، خوپه ځینو کورونو کې کومه کوشنۍ کړکې چې ډیره پورته شتون لري، په سترګو کیږي.
- کوڅو خواوو ته کړکۍ یوازې په دوهیمو او دریمو پوړونوکې، تر سترګو کیږي.
- کړکۍ یې لوی، څلور اړخه او ساده دي کومې چې د سړو سیمو په ودانیو کې هم لیدلی شوو.
- کړکۍ ټولې د لرګیو او خلاصونکې برخ لري چې په کې ښیښه کارول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

- په دوېيمو او درېيمو پوړونو کې ځیني کورونه وتې یا وتلې برخې لري چې مونږ ورته بالکن، برنډه یا تراس وایو.
- په ځینو کورونو کې سراچې هم په سترګو کېږي.
- د میلمه خونې ډېري په دوېیمو او درېيمو پوړونو کې شتون لري.
- ډېری بالکونونه یا تراسونه د لرګیو کټارې لري چې په دوبی کې ترې د لویانو او میلمنو د تفریح له پاره، ترې کار اخیستل کېږي.
- دېوالونه وروسته له پخسې نه په خټو (کاه ګل) شوي دي.
- په ځینو کورونو خونو(کوټو) کې وروسته تر اخېړه، سینګل او بیا سپینې شوې دي.
- ډېری کوټې ۳ په ۴ متروکې دي، پرته له مېلمه خونې.
- تشنابونه او حمامونه ډېری په لمړې پوړونو کې دي.
- په ځینو کورونو کې تشنابونه او حمامونه په دوېیم پوړ او د ودانې په اړخ یا کنج کې شتون لري.
- د خونو لوړوالی تر درې مترو اوچت نه دي.
- د خونو پوښښونه ټول د لرګو یا چنارو ونو دستکونو څخه دي کوم چې په سیمې کې، په پراخه پیمانه کرل کېږي.
- د دستکو د پاسه بیا تختې کارېدلی او ورسته پرې خټه (غوره ګل) اچول شوي دي، د غوره ګل نه وروسته بیا خاوره (خشکي) او بیا اخېړ(کاه ګل) شوې دي.
- بامونه یې ټول اواره او د لرګي ناوې لري، کومې چې د کوڅې خواوو ته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

- دا کورونو انګړونه (حویلۍ) لري چې د ودانۍ څنډ ته شتون لرې، خو ځینې نور یې د کور اړخ باغ نه لاره لري او ځینې نورې یې بې انګړه دي.

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګني یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګني يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګني يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګني یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنګلاخ اوارو سيمو استوګنې يوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګني یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د سنګلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د غرنیو سیمو کورونه

د دې سیمو کورونه مهم ټکي په لاندې ډول دي:

- کورونه وروسته له ډبرو کار(سنګ کارۍ) نه د پخسو دي.
- د کار مساله (مصالح) يې ټوله خټه ده.
- کورونه انګړونه (حوېلۍ) نه لري.
- کورونه د غونډيو په سرونو کې جوړ شوي دي.
- د کورنو خواوو ته، وداني د واښو ساتلو او غوجلو له پاره په يوه پوړ کې جوړ شوي دي.
- مرستندويه خونې ياني غوجلې او واښو خونې د ډبرو نه جوړې شوې دي.
- خونې يې داسې جوړې شوې چه د لمړي پوړ بام د دوېيم پوړ له پاره برنډه ده او همدا راز د دوېيم پوړ بام د درېيم پوړ له پاره تراس يا برنډه ده.
- پخواني کورونه ټول پخسه يي دي.
- اوسني کورونو کې پخې خښتې کارول، رواج موندلای دی.
- په دې کورونو کې ځانګړي بالکونونه او تراسونه نه په سترګو کيږي.
- مېلمه خونې يې په دوېيمو پوړونو کې دي.
- په لمړي پوړونو کې کوځې يا سړک ته لويې کړکۍ نه لري.
- تشنابونه، حمامونه او پخلنځايونه يې په لمړيو پوړونو کې جوړ شوي دي.
- بامونه يې اواره او د لرګيو ناوې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

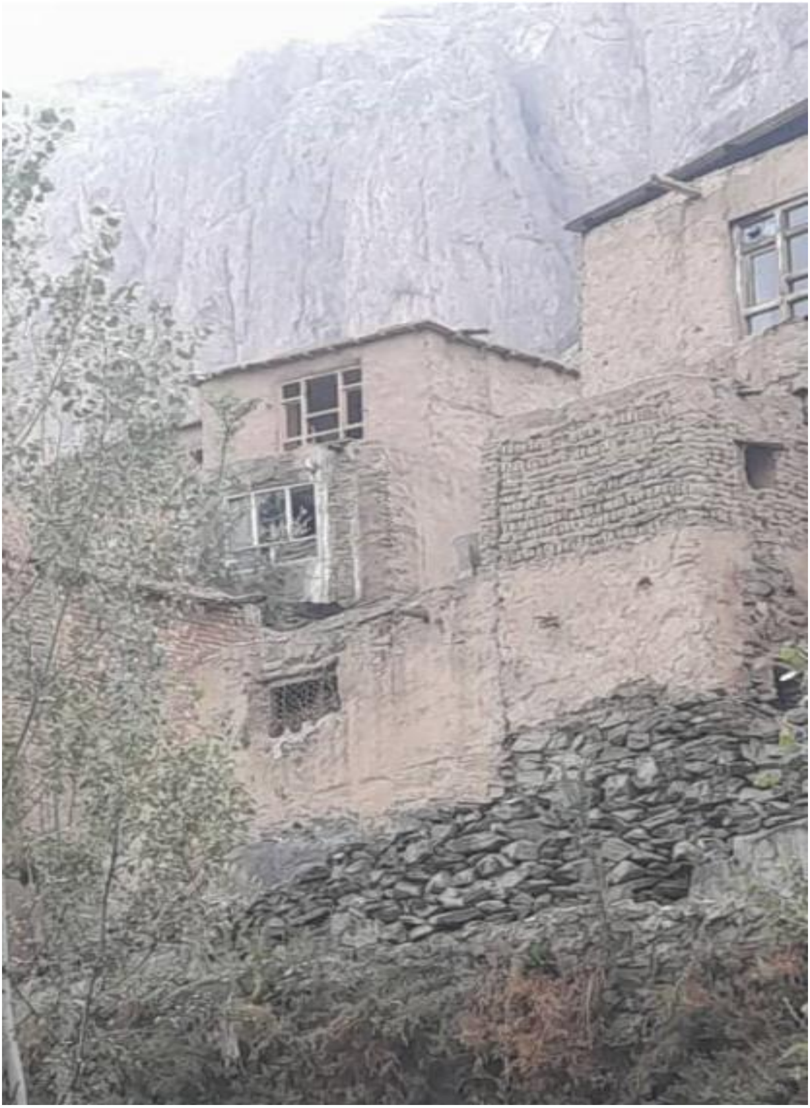

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

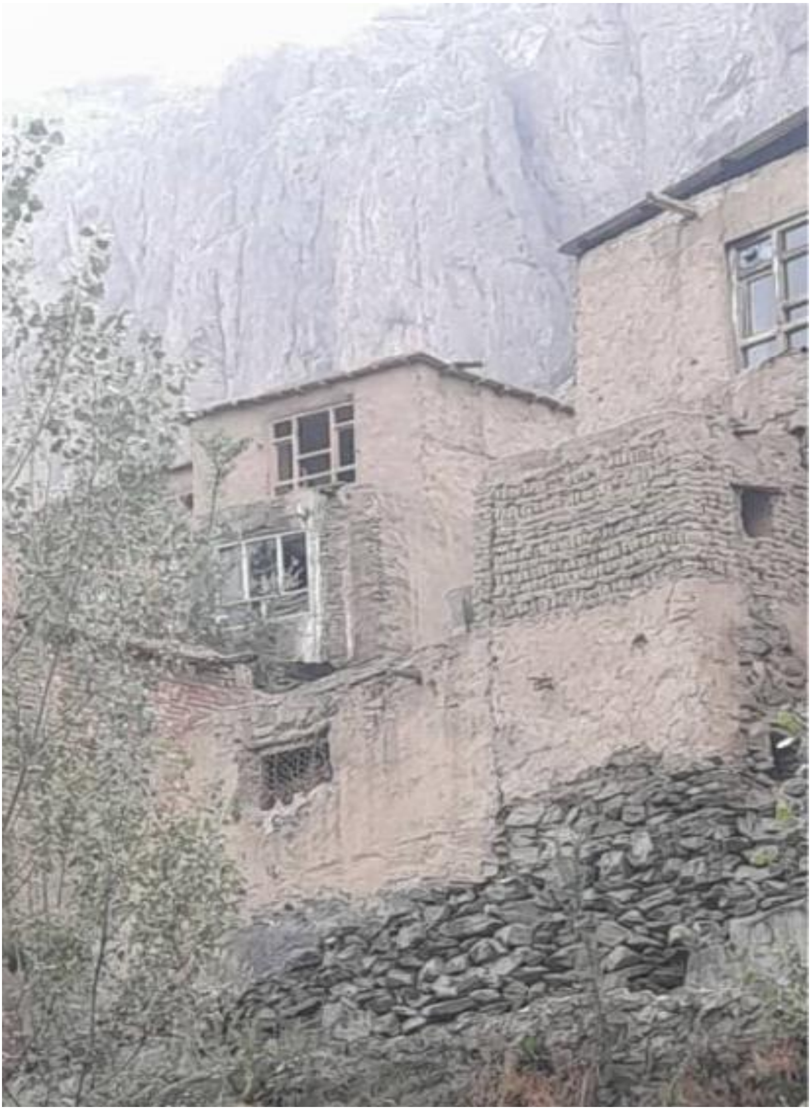

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

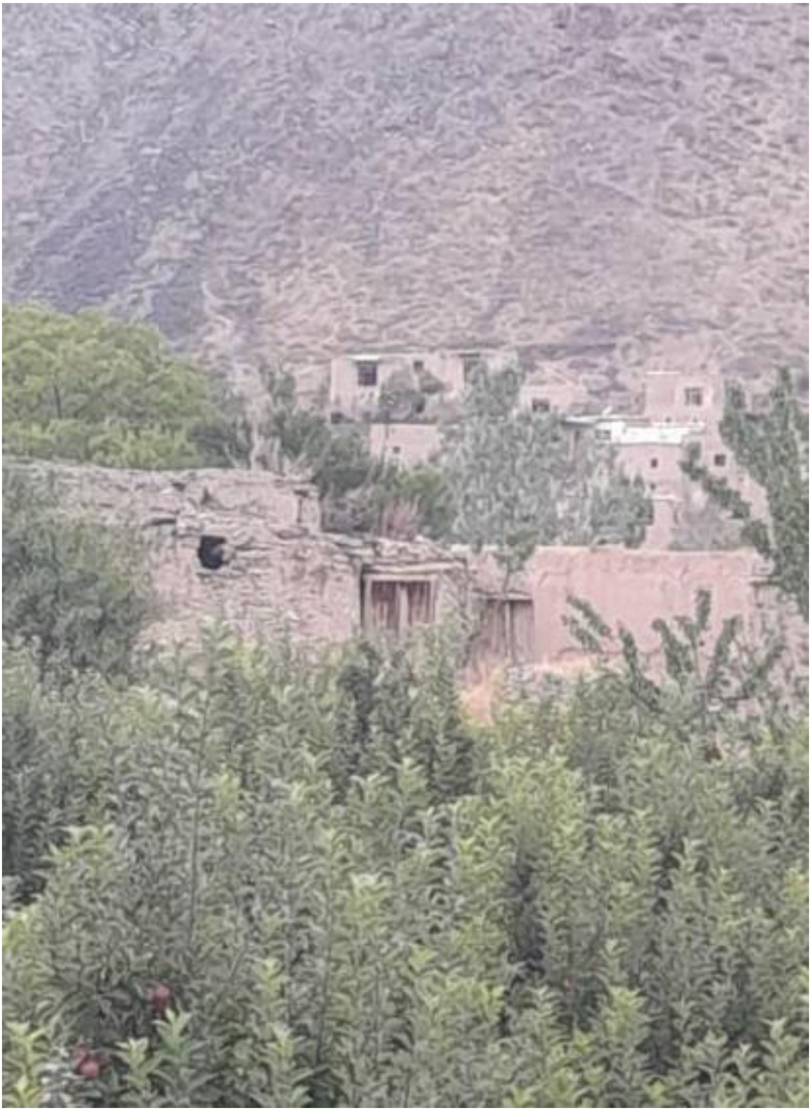

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنيو سيمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

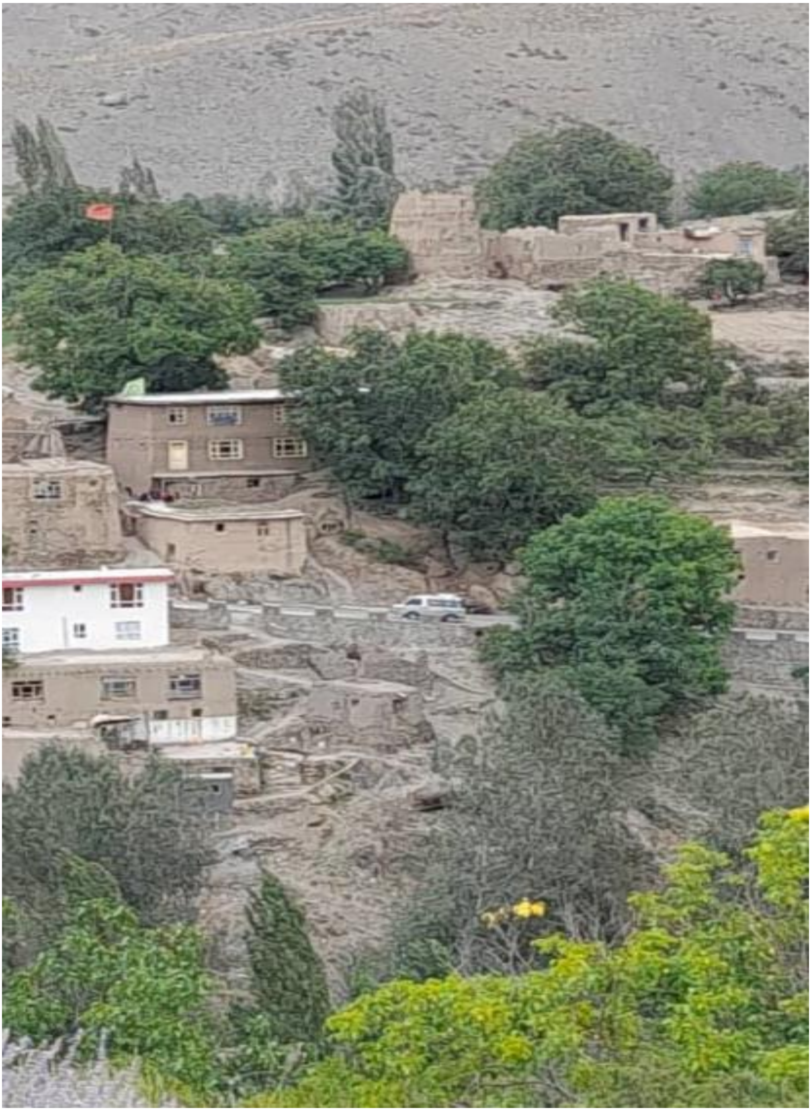

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غرنیو سیمو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. د اوارو سیمو سودا ګریز- استوګني کورونه

په دې درې کې ځانګړی هټۍ (دوکانونه) او یا مارکېټونه شتون نه لري.
په ځینو ځایونو کې یې یوه کوشنۍ هټې شتون لري خو د خروټو په سیمې کي چې ډېری یې پښتانه دي، ډېرې هټۍ شتون لري چې خلک ورته د خروټو بازار وایي.
داسې بازار د سنګلاخ په نورو سیمو کې نه لیدل کیږي.
دا هټۍ ټولې د ودانیو په لمړیو پوړونو کې دي او مخه یې کوڅې یا سړک ته ده.
په دې بازار کې د سیمې ضروري شیان پلورل کیږي.
د دغو هټیو دروازې د لرګي او بیا ځینې نور یې د اوسپنو تختو او یا اوسپنیز ښادر نه جوړې شوې دي.
د دې سیمې ودانیو ځانګړتیاوې په لاندې ډول دي:

- لمړی پوړ هټۍ یا دوکانونه
- دویم پوړ - د استوګنې خونې
- درېیم پوړ – د میلمه خونې
- ښلورم پوړ- تراس یا بام کوم چې د کالیو منځلو، کالیو وچولو، فرشونو وچولو، سبزیجاتو وچولو او استراحت له پاره کار اخیستل کیږي.
- کړکۍ یې اکثراً لویې او د لرګیو ښخه جوړې دي.
- دروازې یې اکثراً د لرګیو مګر ځینې په کې د اوسپنو هم لیدل کیږی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

- ودانی په یوه پوړ، دوو پوړونو او درېیو پوړونو کې شتون لري.

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګلاخ دره او معماري

....

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځورونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سیمو سوداګریز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوارو سيمو سوداګريز- استوګني کور انځور

د اوارو سيمو سوداګريز- استوګني کور انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچینه

- اطلاعاتي مالومات (معلومات) د ګوګل سایټ نه ژباړل شوي دي.
- معماری معلومات - د سترګو لیدلی حال.
- انځورونه په غوږکي (تېلفون، موبایل) کې اخیستل شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چاپ شویو کتابونو لېست

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلايې (برای اساتید انستیتوت های تخنیکې و ساختمانی افغانستان)
٤. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
٥. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
٦. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
١٤. فرار از کشور- با تصاویر مستند
١٥. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
١٦. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٩. منار جام - الهامی برای قطب منار
٢٠. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (١٩٩٠ الی ٢٠٢١)
٢١. جام یا کلیان (کلان)
٢٢. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
٢٣. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
٢٤. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
٢٥. چېر ته چې قانون نه شته (ګډوډي د افغانستان په معماری کې)
٢٦. مډرنه جوما تونه ,, پخوا او نن ،،
٢٧. هله جور کو (نی پخسه – مقاوم زلزله)
٢٨. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
٢٩. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
٣٠. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
٣١. هنر و پیشه حکاکې - زرگری در مرادخانی
٣٢. هیچ (چهل داستان واقعی)
٣٣. معماری اصیل شهر کابل
(تشریح مورخ ١٧ ماه میزان سال ١۴٠١ پوهنتون پولی تخنیک کابل)
٣٤. ۴٠- چهل
٣٥. مجنون او ګلچېن (پښتو ناول)
٣٦. در جستجو (ناول به زبان دری)
٣٧. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
٣٨. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(جلد اول)
۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بوډا ښکاري (پښتو ناول)
۴۳. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۴. د اسلامي معمارۍ پیل
۴۵. حیوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مینه (مه ینه) په کچه ګړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلۍ مینه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو ښونه او پارکونو معماري
۵۱. د یوې ښونکې مینان په یوه ټولګي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده ګړي ماما مینه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانیز پرمختګ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بې زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د میني تاو (پښتو ناول)
۵۷. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوې او ګړندۍ کړنلاره د معمارانو او اېنجینېرانو(انجینرانو) له پاره
۵۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد سوم)
۵۹. سیدو او عیدو - د کوشنیوالي خوارہ ملګري (پښتو ناول)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦٠. د يوې مياشتې ناوې (پښتو ناول)
٦١. دښاښکو هار (د يوه سړي لنډې کيسې)
٦٢. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانۍ)
٦٣. کوشنۍ سوداګره (پښتو ناول)
٦٤. د کابل ښار معماري - بي بي مهرو
٦٥. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
٦٦. ډارونکی سېلاب (پښتو ناول)
٦٧. خواريکښ قاضي (پښتو ناول)
٦٨. د پخوانيو جوماتونو توپير د نن سره
٦٩. د مور وژونکی (قاتل)، (پښتو ناول)
٧٠. د مور ميړه (پښتو ناول)
٧١. مجموعه از دروس دينی مولوي صاحب خيرالله مخدوم (جلد چهارم)
٧٢. لېونی ملا (پښتو ناول)
٧٣. ځوان شهيد (پښتو ناول)
٧٤. توده بړستن (پښتو ناول)
٧٥. نورک اکا (پښتو ناول)
٧٦. غريبک (پښتو ناول)
٧٧. د ژوند خوږې او ترخې (پښتو ناول)
٧٨. الماء [ديارلس کلنه فلسطينۍ انجلۍ تر نړېدلې ودانۍ (پښتو ناول)]
٧٩. مجموعه از دروس دينی مولوي صاحب خيرالله مخدوم (جلد پنجم)
٨٠. ادبي لښتې / چوب ادبی
٨١. د ښاروالۍ کاريګر (پښتو ناول)
٨٢. د خاورو لاندې ښار (د عينک مسو کان ته څېرمه)
٨٣. شهری زير خاک (نزديک معدن مس عينک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٨٤. ساختمان های کانتینری
٨٥. کانتینري ودانۍ
٨٦. Architecture of Buddist temple in Kabul city
٨٧. ښکلې هوسۍ (پښتو کیسه)
٨٨. خړه بیزو(پښتو کیسه)
٨٩. سور تنور(پښتو ناول)
٩٠. سپین کارغه (پښتو داستان)
٩١. لېونۍ لېوه (پښتو داستان)
٩٢. بندي مرغه (پښتو داستان)
٩٣. بې وخته سېلاب (پښتو ناول)
٩٤. ملا نصرالدین سره د دوکې پایله (پښتو ناول)
٩٥. د پوی بهلول غوره پرېکړه (پښتو داستان)
٩٦. د کابل ښار لمړي ګمرک اداري ودانۍ معماري
٩٧. ناکامه مینه (پښتو ناول)
٩٨. سنګلاخ دره او معماري

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار لاندې کتابونو لېست

۱. هنر خطاطی و میناتوری در مراد خانی
۲. هنر کلالی در مرادخانی
۳. بې وخته باران
۴. د ژوند پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امکان او وخت په صورت کې

۱. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
۲. تاریخ معماری افغانستان
۳. حویلی های آسمان خراش
٤. ارتباط گذ شته، حال و آینده در معماری
٥. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
٦. شیطان چراغ
۷. خاطره ها

(c) ketabton.com: The Digital Library

Sanglakh Valley and Architecture

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

Date: March- April / 2028

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library